

Aile ve Eğitim

• Sürmeli AĞDEMİR*

Bilindiği gibi aile toplumun çekirdeği ve temelidir. Her toplum kendini oluşturan ailelere dayanır. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Aileye sağlam bir düzen vermek aynı zamanda toplumu düzenlemek demektir. Bu yüzden ki Anayasamızın, Ailenin Korunması başlığını taşıyan 41. maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" hükmü yer almıştır.

Geniş anlamda aile; evlenme, kan ya da evlât edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir.

Bir başka tanıma göre aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler vb.'lerinin arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük bütündür.

Bir ailenin bireyleri aynı evde ve aynı çatı altında yaşarlar ki bunlara ev halkı denir. Bazı nedenlerle kısa süreli ve geçici olarak ayrı yaşasalar da aynı ailenin bireyleri kendilerini ev halkından sayarlar. Her aile genel olarak o ülkenin kültürünü taşırsa da görgü yönünden aileler birbirlerinden belirli ayrılıklar gösterirler. Aile görgüsü denilen şey, devamlı ilişki sonucu aile bireylerinin kendi kişisel davranışlarını ailede diğer kişilerin davranışları ile birleştirmelerinden ileri gelir. Evlenen erkek ve kızın kendi evlerinden getirdikleri görgüleri ya da evlendikten sonra eş ve çocukların aileye getirdikleri

bazı davranış özellikleri bir araya gelerek o ailenin görgüsünü oluşturur.

Aileler genel olarak tarihsel gelişim geçirmişlerdir. Eski devirlerde geniş ataerkil aile, Ortaçağ'da küçük ataerkil aile çoğunlukta iken, yerlerini günümüzde modern demokratik aile almıştır.

Geniş ataerkil ailede ana-baba, evlenmemiş kız çocuklar ve oğullar, oğulların hanımları, yani ehtiler ve onların çocukları aynı evde otururlar. Bu ailede baba ya da en büyük evli oğul üstündün

Küçük ataerkil ailede ana-baba, evlenmemiş kız çocuklar ile erkek çocuklar, erkeğin annesi, babası, gelinin kayıbiraderi, görümcəsi ya da akrabalarından bir ikisi aynı evde otururlar. Bu ailede de erkek üstündür.

Ekonomik koşulların zamanla değişmesi ve endüstrinin gelişmesi sonucu olarak bu ailelerin yerlerini günümüzde modern demokratik aileler almıştır. Büyük şehirlerdeki fabrika veya diğer işyerlerinde çalışan gençler ekonomik bağımsızlığa kavuşunca ana-babanın çocuklar üzerindeki otoritesi gittikçe zayıflamıştır. Bunun sonucu olarak gençler eşlerini kendileri seçmeye ve evlenir evlenmez ayrı evler kurmaya başlamışlardır.

Modern, demokratik ailede bireyler;

— Sevgi, arkadaşlık kurallarına uyarak eşlerini serbestçe seçebilmekte,

— Evlendikten sonra ayrı eve çıkarak ana-babalarına bağı olmadan hayatlarını düzenleyebilmekte,

— Aile sorunlarının çözümünde karı-koca ve be-
lirli yaşa gelmiş çocuklar toplanıp görüşerek bir ka-
rara varabilmekte,

— Eşler, aile sorunlarını eşit olarak yüklenebil-

* MEB Talim ve Terbiye Kurulu ve A.A.K Araştırma Kurulu Üyesi

mekte ve eşitliği kabullenmektedirler.

Evlenme, insan topluluklarında her zaman ve her yerde yaygın, sosyal ve kişisel davranış modeli olmuştur.

Evlenen gençler, baba ocağının yanında yeni evler kurmuşlardır ki buna aile ocağı denilmektedir. Bütün güçlükler, yoksulluklar ve hastalıklar, aile fertlerinin ortaklaşa emekleri ile burada çözümlenir. İlk eğitim bu çevrede kazanılır. Toplumsal gelişimin temeli buradadır. Mutlu aile ocağında büyüyen kişi ana-babasına benzemek ister. Onları her konuda örnek alır, taklit eder. Ergenlik çağına ulaşınca bir toplumsal kurum olan aileyi kurmaya hazırlanır.

Kadın ve erkeği evliliğe götüren ana dürtüler arasında sevgi bağı ön plâna koyanlar çoğunluktadır. Sevgi, hem erkek hem de kadın karşı cinsle bağlayan bir kuvvettir. Cinsel yanı olması nedeniyle diğer yakınlık arasındaki sevgiden ayrılır. Aslında kız olsun, erkek olsun her genç güveneceği bir hayat arkadaşına sahip olmak ister. Ekonomik yönden rahat ve sıkıntısız bir hayat yaşamak için evlenir. Birçok kimseler de, geleneksel olduğu ve toplum bu davranışı doğru bulduğu için evlenirler. İnsan toplumlarında evlenip aile yuvası kurma, çoğunluğun yaptığı bir davranıştır. Tersine belirli yaşa geldikleri halde bekâr kalanları, çevresindekiler evlenmeye zorlarlar. Hatta bekâr olup ta devlet dairelerinde çalışanlardan fazla vergi kesildiği de bilinmektedir. Bu da bekâr gençleri evlenmeye yöneltmektedir.

Ergenlik çağına erişen bir kimsenin karşı cinsten birine ilgi duyması normal bir gelişim basamağıdır. Ancak çoğu kez rüyalara giren ideal insan ile bütün hayatın yanında geçirileceği insan aynı olmayabilir. Bir başka deyişle herkes karşı cinsin varlığına kendini duyar kılmış kimseyle evlenmeyebilir. Önemli olan belirli yaşa gelmiş çocukların cinsel konularda da bazı şeyler öğrenmeleridir. Anne-baba ve öğretmenlere düşen görev, cinsel eğitim konusunda gençlerin gerçekçi bilgi edinmelerini sağlamak olmalıdır. Çünkü gençliğin kız-erkek ilişkileri konusunda benimseyeceği kesin, belirli kurallar yoktur. Çoğu kez, içinde buldukları öğretim kurumu ile, bağlı oldukları sosyal çevrenin çelişkilere düşen kuralları genci etkisi altına almaktadır. Bazan da aile eğitimi ile toplumda geçerli olan davranışlar birbirlerine uymamaktadır. Son dünya savaşlarına kadar yaşam koşulları, daha az sarsıcı olduğundan anne-babalar kendilerine benzer çocuklar yetiştirmekte zorluk çekmezlerdi. Oysa dünya savaşlarından sonra dünyamız daha değişmiş, yeni buluşlar ve teknik ilerlemeler her ülke gibi

ülkemizde de yaşam biçiminin tamamını değiştirmiştir. Böylece toplum içindeki bireylerin sosyal yaşantı ve davranışları da başkalaşmıştır. Aynı sosyal çevredeki ana-baba ile çocukları arasındaki görüş ayrılıkları artmıştır. Gençlik eski ile yeni düşünce arasında bocalama devresine girmiştir. Bu durumda ailelere ve eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Kız olsun erkek olsun gençlere, kendini tanıma yeteneğini kazandıracak bir eğitim verilmesi gerekmektedir.

Yapılan bir araştırmada, gençlerin normal ve sınırlı ölçülerde kız-erkek ilişkilerine ne çok başladığı yılların yüksek öğretim yıllarına rastladığı görülmüştür. Orta öğretimin ikinci devresi için de durum aynıdır. Yapılan değerlendirmelerde bu gruptaki gençlerin % 91'inin, bu dönemde gerçek anlamda kız-erkek arkadaşlığının kurulabileceğini savundukları gözlenmiştir. Ancak bu gençlerin % 53'ü karşı cinsten arkadaş edinemediklerini kabul etmişlerdir. Neden olarak da bir kısmı karşı cinsten birisiyle nasıl arkadaşlık edileceğini bilmediklerini ileri sürmüş, bir kısmı da karşı cinsle tanışma olanağı bulamadıklarını söylemişlerdir. Sonuç her ne kadar böyle görünürse de, gençlerin büyük grubunun dolanbaçlı yollarla da olsa arkadaşlık yapacak fırsatı buldukları ya da bulabilecekleri söylenebilir. Kız-erkek arkadaşlığını normal saymayan çevrelerde bile gençlerin kaçamak yollarla arkadaşlık yaptıkları da gözden kaçmamaktadır.

Ankara kız öğrenci yurtlarında yapılan bir başka araştırma sonucunda çok ilginç bulgular elde edilmiştir, örneğin: Kız öğrencilerin % 70'inin evlenme amacıyla arkadaşlık ettikleri görülmüştür. Kız öğrenciler arkadaşlığa, kendi ailelerinin fikirlerini almadan başlamışlardır. Fakat büyük çoğunluğu arkadaşlarını aileleriyle tanışmamış ya da tanıştırılmamışlardır. Arkadaş çiftler, ilişkilerini çoğunlukla normal sınırlar içerisinde sürdürmüşlerdir. Bu arada flört sınırını aşanlara da rastlanmıştır.

Erkek öğrenciler üzerinde yapılan başka bir araştırmada gençlerin % 53'ünün; "Evleneceğiniz arkadaşınızın, sizden önce başka arkadaşlarının oluşu evlenme kararınıza etki yapar mı?" sorusuna: — "Evet, hem de olumsuz etki yapar" cevabını verdikleri görülmüştür. Bu konuda kırsal kesimden gelen öğrencilerin daha hassas oldukları anlaşılmıştır.

Aslında kız-erkek arasında, özellikle üniversite çağında, moral kurallara uygun bir arkadaşlık kurulması normaldir. Böylece gençler karşı cinsin mizaç ve davranış özelliklerini, düşüncelerini daha iyi

tanıma fırsatına kavuşurlar. Ayrıca, eş seçiminde de güçlük çekmezler. Birbirlerine daha normal koşullar içinde yönelebilirler.

Eğer değişik nedenlerden ötürü gençler bütün isteklerine rağmen arkadaş edinemiyor ya da arkadaş ile geçinemiyorlarsa korkmaya başlarlar, derin bir üzüntüye kapılırlar. Bu durumda gençlerin çevre ile olan ilişkilerinde davranış bozukluğu belirtileri görülür. Özellikle karşı cinsten nefret etme hissi kuvvetlenir. Bunlar yersiz korkulardır. Çünkü gençler isterlerse bir süre sonra da olsa durumlarını düzeltebilir. Aslında evlenememiş olmanın nedenlerini sosyal ve kişisel olmak üzere iki gruba ayırarak incelemek gerekir. Günümüzde birçok erkekler ekonomik güçlükler yüzünden evlenmek istemez ya da evlenmeyi geciktirebilirler. Bu gibiler evliliğin ekonomik yönden sorumluluğunu dar gelirleri ile karşılayamayacaklarından endişe ederler. Bazı erkeklerin geç evlenmelerini gerektiren sosyal nedenlerden biri de iş gereği sık sık yer değiştirmeleridir. Geç evlenip eşini ve çocuklarını bu sıkıntıya sokmak istemeyebilir. Evlenmeyi etkileyen sosyal nedenler arasında köylerden kentlere akını da sayabiliriz. Genellikle köyden kente akın eden nüfus genç erkek nüfusedir. Şehire çalışmak için gelen bu gençler bazan ne şehirden evlenebilmekte ne de köyden. Ülkemizde, köylerdeki gençler askere gitmeden evlendirildikleri için, köyden kente akının evlenme üzerinde etkisi pek görülmemektedir.

Evlenmeyi geciktiren sosyal nedenler arasında bakıma muhtaç ya da hasta ana-baba ile öğrenim çağında bulunan öksüz kalmış kardeşlere bakmak zorunluluğunu da sayabiliriz.

Bizde ve diğer birçok ülkelerde evlilikte alışılan şekil, erkeğin öğreniminin kadından üstün olmasıdır. Yüzyıllar boyunca bizim kültürümüzde de erkekler bu şekilde eğitilmişlerdir. Evlilikte kadın-erkek eşitliğine doğru bir gidiş olmasına rağmen erkekler kendilerinden öğrenimce çok üstün olanlarla evlenmek istememektedirler.

Evlenmeyi geciktiren kişisel nedenler arasında bazı kimselerin sağlık yönünden kusurlu oluşları da sayılabilir. Bazı kimseler de birçok durumlarda bir meslek sahibi olmak ve mesleğinde başarıya ulaşmak istediklerinden evliliği geciktirebilirler.

Bunlardan başka evlilik ölçülerini çok yüksek tutmuş olanlar, evlenince her yönden rahat ve bolluk içinde yaşamayı şart koştuklarından evlenmeyi geciktirebilirler. Toplumumuzda bu durumlara az rastlanmaktadır. Bununla beraber evliliğin çok geciktirilmesi doğru bir davranış değildir. Bu geciktirmeyi savunanlar kadının döl verme devresinin erkeğe oranla daha kısa olduğunu bilmelidirler. Zihinlerde çok büyütülen meslek ve meslekte yükselme isteği tek başına mutluluk getirmemektedir. Sıcak bir aile ortamının kurulmasına da gerek vardır. Evlilikte mutlu olmanın ilk şartı, durumundan hoşnut olmaktır. Bu da karşılıklı anlayış ve fedakârlığı gerektirir. Evliliğin ilk yıllarında bazı güçlükler doğarsa da bunlar eşlerin ortaklaşa emek ve çabalarıyla çözümlenebilecek sorunlardır.

Mutlu ailelerde yetişen çocuklar, gelecekte dengeli aileler kurmakta güçlük çekmezler. Bu nedenle tüm aile içi ve dışı etkileşimlerinde başarılı ilişkiler kurabilirler. Mutlu ailelerin, geleceğin sağlıklı ve güçlü toplumlarını oluşturacağını asla unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

DİE. Türkiye İstatistik Yıllığı. Başbakanlık İstatistik Enstitüsü. Ankara, 1990.
Geçtan Engin. Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar. Ankara, 1911.
Kağıtçıbaşı, Çiğdem. İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş. Sosyal Bilimler Yayınları. Ankara, 1976. Köknel, Özcan. Ailede ve Toplumda Ruh Sağlığı. Hür Yayıncılık Ltd. Şti. İstanbul 1911.
MEB. İlkokullar İçin Sosyal Bilgiler 4. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara, 1990. Şahinkaya, Rezan. Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile. AÜ. Ziraat Fa-

kültesi Yayınları. Ankara, 1967.
TDK. Türkçe-Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara 1913.
Tezcan, Mahmut. Eğitim Sosyolojisine Giriş. AÜ. Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara, 1911.
Timur, S. Türkiye'de Aile Yapısı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara, 1972.
Turhan, Mümtaz. Kültür Değişimleri-Sosyal Psikolojik Bakımdan Bir Tetkik. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul, 1969.
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982.
Yörükoğlu, Atalay. Çocukta Ruh Sağlığı. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara, 1978.